DİLBİLGİSİ: EMR-İ GÂİB VE NEHY-İ GÂİB

القواعِد: أمر الغائِب و نَهْي الغائب

Emr-i Gâib

Üçüncü şahıslara dönük emir kipidir. Aslında Türkçede dilek-istek kipinin karşılığı olmasına rağmen, Arapçada "emir kipi" olarak anılır. İlgili fiilin muzârisinin başına emir lâm'ı (لام الأمر) getirilerek yapılır. Sürekli kesra ile harekeli olan bu "emir lâmı (لِ)" başında kullanıldığı muzâri fiili cezm eder, fiilin anlamını da dilek-istek kipine çevirir.

Şimdi (كَتَبَ) fiilinin emr-i gâib çekimini aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Çoğul (Cem')	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
هُمْ لِيَكْتُبوا Onlar yazsınlar	هُما لِيَكْتُبَا O ikisi yazsın	هُوَ لِيَكْتُبْ O yazsın	Gâib
هُنَّ لِيَكْتُبْنَ Onlar yazsınlar	هُما لِتَكْتُبَا O ikisi yazsın	هِيَ لِتَكْتُبْ O yazsın	Gâibe

Şimdi örnek cümlelerle bu çekimi daha iyi kavrayalım.

لِيَشْرَبْ مِنْ هذا الماءِ. (Bu sudan içsin.)

لِ : Lâmu'l-emr

يَشْرَبْ : Muzâri fiil, üçüncü şahıs, tekil, eril, başındaki *lâmu'l emr*'den dolayı meczûm, cezm alâmeti sondaki sükûn, fâ'il gizli zamir (هُو).

مِنْ : Harf-i cer

هذا : İşaret sıfatı (ismu'l-işâra), mahallen mecrûr, çünkü mebnî.

الماءِ : Muşârun ileyh, mecrûr (çünkü işaret sıfatına uymak zorunda), cer alâmeti sondaki kesra.

لِيَعْبُدُوا رَبَّ هذا الْبَيْتِ. (Bu evin Rabbine ibadet etsinler.)

لِ : Lâmu'l-emr

يَعْبُدُوا : Muzâri fiil, üçüncü şahıs, çoğul, eril, başındaki *lâmu'l emr*'den dolayı meczûm, cezm alâmeti sondaki nûn'un düşmesi (*hazfu'n-nûn*), fâ'il bitişik özne zamiri *vâvu'l-cemâ'a* (و).

رَبَّ : Mef'ûlun bih, mansûb, nasb alameti sondaki fetha, ayrıca muzâf.

هذا : Muzâfun ileyh, mahallen mecrûr, çünkü işaret sıfatı olduğu için mebnî.

الْبَيْتِ : Muşârun ileyh, mecrûr (çünkü işaret sıfatına uymak zorunda), cer alâmeti sondaki kesra.

Nehy-i Gâib

Daha önce de değinildiği gibi nehiy sözcüğü Arapçada yasaklama anlamındadır. Nehy-i gâib, üçüncü şahsa yönelik olumsuz emir demektir. İlgili şahsa ait muzâri fiilin başına nehiy lâ'sı (لا الناهية *lâ en-nâhiye*) getirilerek yapılır. Nehiy lâ'sı, başına geldiği muzâri fiili cezm eder ve anlamı olumsuz emir kipine çevirir.

Şimdi (كَتَبَ) fiilinin nehy-i gâib çekimini görelim:

Çoğul (Cem')	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
هم لا يَكْتُبوا Onlar yazmasınlar	هما لا يَكْتُبا O ikisi yazmasın	هو لا يَكْتُبْ O yazmasın	Gâib
هُنّ لا يَكْتُبْنَ Onlar yazmasınlar	هما لا تَكْتُبا O ikisi yazmasın	هِي لا تَكْتُبْ O yazmasın	Gâibe

Şimdi de nehy-i gâible kurulan cümlelerin i'râbını yapalım.

لا يَفْتَحْ البَابَ لِلغريبِ! (Kapıyı yabancıya açmasın!)

لا : Lâ en-nâhiye (muzâri fiilin başına gelir, onu cezm eder ve anlamını olumsuz emir kipine çevirir.)

يَفْتَحْ : Muzâri fiil, üçüncü şahıs, tekil, eril, başındaki *lâ en-nâhiye*'den dolayı meczûm, cezm alâmeti sondaki sükûn, fâ'il gizli zamir (هُوَ).

البَابَ : Mef'ûlun bih, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

لِ : Harf-i cer

الغريبِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

لا يَنْظروا مِن النافِذَةِ! (Pencereden bakmasınlar!)

لا : Lâ en-nâhiye (muzâri fiilin başına gelir, onu cezm eder ve anlamını olumsuz emir kipine çevirir.)

يَنْظروا : Muzâri fiil, üçüncü şahıs, çoğul, eril, başındaki *lâ en-nâhiye*'den dolayı meczûm, cezm alâmeti sondaki nûn'un düşmesi (*hazfu'n-nûn*), fâ'ili bitişik özne zamiri *vâvu'l-cemâ'a* (و).

من : Harf-i cer

النافِذَةِ : Mecrûr, cer alâmeti sondaki kesra.

TÜM EMİR ÇEKİMLERİ

Şimdi Arapçadaki tüm emir çekimlerini bir arada tablo olarak inceleyelim.
İkinci şahıs muzâri çekimi:

Sen oturuyorsun.	تَجْلِسُ	أَنْتَ
Siz ikiniz oturuyorsunuz.	تَجْلِسانِ	أَنْتُما
Siz oturuyorsunuz.	تَجْلِسُونَ	أَنْتُمْ
Sen (kadın) oturuyorsun.	تَجْلِسِينَ	أَنْتِ
Siz ikiniz oturuyorsunuz.	تَجْلِسانِ	أَنْتُما
Siz (kadınlar) oturuyorsunuz.	تَجْلِسْنَ	أَنْتُنَّ

Nehy-i Hâzır

Sen oturma!	لا تَجْلِسْ	أَنْتَ
Siz ikiniz oturmayın!	لا تَجْلِسا	أَنْتُما
Siz oturmayın!	لا تَجْلِسُوا	أَنْتُمْ
Sen (kadın) oturma!	لا تَجْلِسي	أَنْتِ
Siz ikiniz oturmayın!	لا تَجْلِسا	أَنْتُما
Siz (kadınlar) oturmayınız!	لا تَجْلِسْنَ	أَنْتُنَّ

Emr-i Hâzır

Sen otur!	اِجْلِسْ	أَنْتَ
Siz ikiniz oturun!	اِجْلِسا	أَنْتُما
Siz oturun!	اِجْلِسُوا	أَنْتُمْ
Sen (kadın) otur!	اِجْلِسي	أَنْتِ
Siz ikiniz oturun!	اِجْلِسا	أَنْتُما
Siz (kadınlar) oturunuz!	اِجْلِسْنَ	أَنْتُنَّ

Üçüncü şahıs muzâri çekimi:

O oturuyor.	يَجْلِسُ	هُوَ
O ikisi oturuyorlar.	يَجْلِسانِ	هُما
Onlar oturuyorlar.	يَجْلِسُونَ	هُمْ
O (kadın) oturuyor.	تَجْلِسُ	هِيَ
O ikisi (kadın) oturuyorlar.	تَجْلِسانِ	هُما
Onlar (kadınlar) oturuyorlar.	يَجْلِسْنَ	هُنَّ

Emr-i Gâib

O otursun!	لِيَجْلِسْ	هُوَ
O ikisi otursunlar!	لِيَجْلِسا	هُما
Onlar otursunlar!	لِيَجْلِسُوا	هُمْ
O (kadın) otursun!	لِتَجْلِسْ	هِيَ
O ikisi (kadın) otursunlar!	لِتَجْلِسا	هُما
Onlar (kadınlar) otursunlar!	لِيَجْلِسْنَ	هُنَّ

Nehy-i Gâib

O oturmasın!	لا يَجْلِسْ	هُوَ
O ikisi oturmasınlar!	لا يَجْلِسا	هُما
Onlar oturmasınlar!	لا يَجْلِسُوا	هُمْ
O (kadın) oturmasın!	لا تَجْلِسْ	هِيَ
O ikisi (kadın) oturmasınlar!	لا تَجْلِسا	هُما
Onlar (kadınlar) oturmasınlar!	لا يَجْلِسْنَ	هُنَّ

Öğrenme Çıktısı

2 Arapça fiilleri emr-i gâib ve nehy-i gâib formlarına çevirebilme

Araştır/ Tekrarla 2

عَلِمَ, ضَحِكَ fiilleri, 4. kalıptandır. Emr-i gâib ve nehy-i gâib çekimini defterinize yazınız.

İlişkilendir/ Karşılaştır

Kur'ân-ı Kerîm'in "Fetih Sûresi" 5. ve "İsrâ Sûresi" 7. ayet-i kerimelerinde bulunan emr-i gâibler ile "Tâhâ Sûresi" 117. ve "Yunus Sûresi" 65. ayet-i kerimelerinde bulunan nehy-i gâibleri tespit ediniz.

Anlat/ Paylaş

Arapça öğrenen arkadaşlarınızla birlikte karton üzerine emri gâib ve nehy-i gâib tabloları hazırlayınız. Ezberlediğiniz çekimleri birbirinize okuyunuz.